

W935-5.117

CRWYDRAD DYCHYMYG

I

FYD YR YSBRYDOEDD;

NEU

FYFYRDODAU NEFOL AR FARWOLAETH
Y DIWEDDAR

BARCHEDIG LEWIS LEWIS,

GWEINIDOG YR EFENGYL,

Yr hwn a ymaduwodd o'r byd Mehefin 9, 1764.

GAN Y DIWEDDAR

BARCHEDIG WILLIAM WILLIAMS,

O BANT-Y-CELYN.

PRIS DWY GEINIOG.

1. Ar ddiwrnod mi fyfyriais
Am ddedwyddwch maith y nef,
Natur cariad y Messiah,
Harddwch ei briod-ferch ef;
Arfaeth foreu trag'wyddoldeb,
Ethol etifeddion ffydd,
Concwest Iesu ar Galfaria,
Hedd y saint, a'r farn a fydd.
2. Mi fyfyriais nes i'm natur
Eiddil, egwan, i wanhau,
Nes i'm deall, nes i'm rheswm,
Fethu eu swyddau a chwblhau;
D'rysodd f' enaid mewn myfyrdod,
Nofiodd mewn dyfnderoedd mawr,
Fy synwyrâu a ddymunodd
Gael gorphwysfa hanner awr.

X2053 11279

3. Yna'm cnawd i a gydsyniodd,
 A phob egwan *nerf* yn nghyd,
 I roi nerth i'm holl synwyrâu
 Ag oedd wedi blino 'nghyd;
 Huno wnes yr hûn felusaf,
 Dybiais i, a brofodd dyn,
Ffansi yn unig a dychymyg
 Oedd eu hunain yn ddihun.
4. Hwy grwydrasant gylch oddeutu,
 Weithiau i'r dwyrain, weithiau i'r de',
 Weithiau i lawr i ddyfnder daiar,
 Weithiau i uwchder eitha'r ne';
 Fil o weithiau yn gynt na'r cwmwl,
 Fil yn gynt na goleu'r dydd,
 Heb un rheswm yn eu *ledio*,
 Hedent yma a thraw yn rhydd.
5. Dygent im' bob rhyw newyddion,
 Rhai yn serchog, rhai yn gas,
 Rhai am anrhaith a wnai Satan,
 Rhai am goncwest nefol ras;
 Yn mhlith ereill d'wedwyd wrthyf,
 LEWIS heddyw aeth yn rhydd,
 Dacw'r angel yn y wybr,
 'Rwan yn ei arwain sydd.
6. Yna gwaeddais, Beth yw d' enw?
 Eto nid o'wn yn ddihun,
 Ariel, Gabriel, Uzziel ddysglaer,—
 Ateb i mi, angel cun:
 Dianc wnaeth y goleu i fyny,
 I derfynau eitha'r nef;
 Mi ruddfanais, dacw gyfaill,
 Wela' i mwy mo hono ef.
7. Pan atebodd llais, dybyg'swn,
 Dystaw main, fel wrth fy nglun,
 Neu fe'i hunan, neu ddychymyg,
 Ydoedd ef, nis gwn i p'un;
 Taw, holiedydd, ebe'r *phantom*,
 Yna sw'n ei eiriau clywn,

Yn rhoi dychryn oddi allan,
Yn rhoi arswyd oddi mewn.

8. Ond dan grynu mi ofynais,
Eto methu bod yn hy',
Ofni'r oeddwn bresennoldeb
Neb rhyw o'r ysbrydion fry,
Ai rhoi *ffarwel* wnest mor fuan?
Ai ymddangos wnest i ni?
Tros fynydyn rho'w'd it' ddoniau,
Yna d' alw oddi fry?
9. P'odd diangaist ar y wawrddydd?
P'odd aeth dy gadwynau'n rhydd
Cyn cael teimlo nerth y gelyn,
Cyn cael profi gwres y dydd?
Ti adewaist rym y rhyfel
I rai ynddo oedd o'r bla'n;
Pa sawl blwyddyn raid i minau
Sefyll i'r picellau tân?
10. Ti ymgedwaist rhag y rhwydau
Ag a wnaeth ein traed ni'n gaeth,
Do, fe'th gariwyd dros y ffosydd
'Cwyp'som ni ynddynt lawer gwaith;
Grym y gwyntoedd, gwres y tymmor,
'Stormydd ar y bryniau mawr,
Wnaeth i'n crwyn ni'n llyn felynu,
Wnaeth i'n 'sgwyddau grymu 'lawr.
11. 'Rwyd ti yn canu heddyw'n gyson,
Yn mhlith lluoedd heb ddim rhif,
A nofiasant dros ddyfnderoedd,
Dyfnder tonau, dyfnder llif:
O na buasai gras yn cym'ryd
Y rhai gododd gyda'r dydd,
Tynu'r baich oddiar eu hysgwydd,
Dadrys eu cadwynau'n rhydd.
12. Ni che'st ti na'r rhew na'r eira,
Ni che'st ti na môr na bryn,
Gwynt o d' ochr heb ddim tonau,
O'r dechreuad hyd yn hyn;

Awel beraidd ar y ddaiar,
 Haul yn t'wynu'n hyfryd iawn,
 O'r pryd gwawriodd goleu arnat,
 Nes it orphwys hir brydnawn.

13. Beth a dd'wedi am danom ninau,
 Sydd â miloedd maith a mwy
 O elynion bob diwrnod,
 Oll yn cynnyg i ni glwy' ;
 Chwareu am ein bywyd gwirion
 Y mae uffern fawr a'r byd,
 Taenu rhwydau wrth y cannoedd,
 Dysgwyl am ein cwmp o hyd.
14. Curo ddoe a churo heddyw,
 Curo yma, curo draw,
 Weithiau amheu, weithiau rhyfyg,
 Anialwch sy yma ar bob llaw ;
 Temtasiynau o bob natur,
 Temtasiynau o bob lliw,
 Am ein bywyd bob mynydyn,
 Dyma'r fan yr y'm ni'n byw.
15. Tithau est heb wybod iddynt
 I'r ardaloedd hyfryd draw,
 Gwelais seraph yn dy arwain
 Yn llarieiddiaf yn ei law ;
 Gwelais lwybr goleu, eglur,
 Ffordd yr oe't ti'n myn'd yn mla'r,
 Megys *meteor* a f'ai'n gadael
 Cynffon draw o'i ol o dân.
16. 'Rwyf yn methu, er fy ngoreu,
 Wrth fyfyrion'th wledd yn awr,
 Er mai 'wyllys y Goruchaf,
 Peidio eiddigeddu'n fawr
 I ti gael drwy lai o dd'rysni
 Fyn'd o'r anial dir i ma's ;
 Eto rhaid i mi ddystewi,
 Felly hen arfaethodd gras.
17. AT.—Nid wyf ddedwydd mwy na chwithau,
 Mae'n dedwyddwch ni yn un,

Ewyllys T'wysog mawr ein bywyd
 Yma ac yna sydd gytun ;
 Mae hen arfaeth ganddo yn ddirgel,
 Fe fyn hono ei chwblhau,
 Ac nid oes, mi wn, i'r nefoedd
 Neb sy'n gofyn pam y mae.

18. Y mae cherubim ardderchog,
 Y mae seraphim o'u bron,
 Oll yn gwel'd, 'nol dël i fyny,
 Hardd berffeithrwydd rhanau hon ;
 Mae pob cangen 'honi'n gydsain,
 Mae pob cymal yn ei le,
 Yn cordeddu am eu gilydd,
 Oll i'w ogoneddu E'.
19. Nid oes yma un anturia
 Fyth i 'nganyd gair yn llyn,
 Pam un acw sy fel yna ?
 Pam hyn yma sy fel hyn ?
 " Clod i'th enw " yw'r caniadau,
 " Yn drag'wyddol fo'n pharhau,
 Am fod oll drwy'r ddair a'r nefoedd
 I'th ogoniant yn cydwau."
20. Mi ge's ddianc bron mor gynted
 Ag y gwelais oleu'r dydd ;
 Cyn fy siwrneu oriau bychain,
 Rhoddwyd fy nghadwynau'n rhydd :
 Mae yma rai fu ar fynydd Sion
 Ddeugain o flyneddau maith,
 Gant o weithiau yn gaeth a rhyddion,
 Cyn 'ynt 'nabod pen eu taith.
21. Chwi sy'n ddedwydd yn y rhyfel,
 Minau'n ddedwydd yma'n rhydd ;
 Chwi mewn tywyll nos yn canu,
 Minau'n canu oleu ddydd ;
 Un yw'r hymn, ac un yw'r anthem,
 'Canu'r Iachawdwriaeth rad,
 'Run yw'r gelyn a orchfygwyd,
 'Run yw'r goncwest, 'run yw'r gwa'd.

22. Dyma'r gwahan, mi orphwysais,
 At fy Nuw 'rwyf fi yn nes ;
 Chwi sy'n poeni ar y tonau,
 Yn y gwynt ac yn y gwres :
 Dim ond mynyd yw'r gwahaniaeth,
 Mil o flwyddau gyda chwi,
 Prin cyrhaeddant fyth a'u rhifo,
 Ond diwrnod gyda ni.
23. Blaenu mewn i nef y nefoedd
 Ddeg o flwyddau at fy Nuw,
 Llong o flaen y llall yn *landio*
 Fynydd fer, yr un peth yw ;
 Pan fo'r gyntaf wedi credu
 Bod hi wedi cael y lan,
 Dyma'r olaf dros y tonau,
 Megys hithau yn y fan.
24. Gras yw'r cwbl sy mewn arfaeth,
 Gras yw'r cwbl yn y nef,
 Gras yw'r cwbl ar y ddaiar
 O'i weithredoedd amryw ef ;
 'Nawr fe faddeu ef i'r lleidr
 Chwarddodd gynnau wrth fyn'd i'r pren,
 Rai mynyddau 'nol cael maddeu
 Fe ga's ganu uwch y nen.
25. Nid yw ugain mlwydd o weithio
 Bwysau ddim yn nheyrnas nef,
 Y gwaith, y gras, y dawn, a'r bywyd,
 Ydoedd oll ei eiddo ef ;
 Eto 'nol y gwaith coronir,
 Er mai haeddiant marwol glwy',
 Can's pob gweithred fach a wnelir
 Yma a'u canlynant hwy.
26. Fe chwanegir eich gogoniant,
 Os yw'ch temtasiynau'n fawr ;
 A mwy pleser, pa mwy'ch temtir,
 I roi *ffurwel* glân i'r llawr :
 Gweithiwch, gweithiwch, na rwgnechwch,
 Daiar eto yw eich lle ;

Cerwch Iesu, cenwch hymnau,
Mae'ch caniadau yn y ne'.

27. GOF.—Dywed i mi, os yw bosib',
Rony'n am dy artre'n awr,
Am y swyddau, am y graddau,
Ac am ddoniau'r nefoedd fawr ;
Pa fath iaith sy gan angelion,
Ai ymddyddan megys dyn ?
Neu wrth amnaid, neu wrth awgrym,
Rho'nt eu meddwl, dywed p'un ?
28. Beth yw'r gwahan rhwng sant a seraph
Yn ngwasanaeth pur y nef ?
Onid angel ydyw enaid
Hyd nes adgyfodir ef ?
Pa negesau wna seraphiaid,
Pa gynnorthwy wnant i ddyn,
Na wna d' enaid di neu arall,
Gyda phleser, heddyw'r un ?
29. AT.—Uwch dy ddeall, uwch dy synwyr,
Yw'r holiadau sy'n dy fryd ;
'Mhell uwch cyrhaedd natur ddynol
Ydyw oll mewn nefol fyd :
A phe ceisiwn dy roi i wybod,
Cynnyg megys fyddai ef
I roi baban cyn ei eni
'Ddeall troion ser y nef.
30. P'odd gall dall i farnu lliwiau ?
A ph'odd y gall daiarol ddyn
'Nabod natur y seraphiaid,
Nad yw'n 'nabod mo'no ei hun ?
Nerth, cyflymdra, cariad, doniau,
Fedd trigolion pur y nef,
Nad ellir cyn yr adgyfodiad
Fyth egluro o hono ef.
31. GOF.—A yw'r dyrfa fawr sydd yna
'Nawr yn gwybod, dywed im',
Yn mha ranau maith o'r ddaiar
Mae'r efengyl yn ei grym ?

- Ar bwy genedl y mae'r nefoedd
 Yn cyfranu yma a thraw ?
 Pwy sy'n derbyn ysbryd cariad ?
 Pwy sy'n derbyn ysbryd braw ?
32. P'un ai myrdd sy'n tramwy yma
 O ysbrydion pur eu dawn,
 Yna dwyn yn ol newyddion,
 Mewn gorfoledd hyfryd iawn ?
 Neu a ydyw sw'n ein geiriau,
 Megys gyda'r awel bur,
 Yn ehedeg ar adenydd
 Cwmwl i'r santeiddiol dir ?
33. A wyt ti yn 'nabod heddyw
 Yr holl eglwys eang fawr,
 'R enwau hyny a ganmolaist
 Mewn pulputau ar y llawr ;
 Abra'm, Isaac, Jacob wrol,
 Fu mewn d'rysni, fu mewn drain,
 Mary Magdal', a Manasseh,
 A rhyw filoedd gyda rhai'n ?
34. AT.—Yr hyn wy'n wel'd, yr hyn wy'n deimlo,
 A'r hyn heddyw wy'n fwynhau,
 Cadw'th le, a bydd yn ddystaw,
 'Chydig ddyddiau tithau 'cai ;
 Nid yw'n perthyn i ti ofyn
 Swyddau seraphim a'u gwaith,
 Na pha fodd mae'r nef yn gwybod
 Holl ddirgelion daiar chwaith.
35. 'Rwyf fi'n 'nabod, mewn ffordd ryfedd,
 Lu o ddynion aeth o 'mlaen ;
 Nid wrth lais, ac nid wrth lygad,
 Nid wrth liwiau fel o'r blaen :
 Natur sy yma yn dysgu 'nabod,
 Nid y natur sy'n y byd,
 Ond rhyw *instinct* fel o wybod,
 Ro'w'd i bawb sydd yma i gyd.
36. GOF.—Dywed i mi, gwn y gwyddost,
 P'un ai'r heulwen yn y nef

Sydd yn troi oddeutu'r ddaiar,
 Neu ynte hi o'i ddeutu ef?
 P'un ai Ptolomy, neu Newton,
 Neu Copurn' oedd ar y gwir?
 P'un a dd'rysodd mewn rhesymau?
 P'un a gafodd oleu clir?

37. AT.—Nid yw doniau mawrion Newton
 O fawr o gyfrif yn y nef;
 Mwy yw'r leiaf wers o'r Bibl
 Na'i holl lyfrau enwog ef:
 Dwyn amseroedd, d'rysu deall,
 Oeri calon, llanw pen,
 Y mae'n fynych 'studio natur,
 Mesur troion ser y nen.
38. GOF.—Dywed im' pwy sect o ddynion
 Yw'r gywiraf is y ne'?
 P'un at ddyddiau'r Apostolion,
 Yw'r agosaf at ei lle?
 Pawb sy'n bostio'r Bibl santaidd,
 Dweyd eu bod hwy wrtho'n nglyn,
 Bostio crefydd y prif oesoedd,
 Minau'n methu gwybod p'un.
39. AT.—Rhanwyd crefydd yn gangenau,
 Crefydd berffaith ag sydd un,
 Cangen yma, cangen acw,
 Y corff i gyd gan nemawr ddyn;
 Gwresog iawn yw y rhan fwyaf
 Am eu pwnc ac am eu nod,
 Colli'r purdeb, colli'r bywyd,
 Colli'r ysbryd cynta' erio'd.
40. Cais eu hegwyddorion penaf,
 Cais eu hysbryd, cais eu rhin;
 Fyth na lŷn wrth sect nac enw,
 Nac wrth eglwys, nac wrth ddyn:
 Hed uwch ynyd ffol gwestiynau,
 Uwch rhaniadau sydd yn awr,
 At yr ysbryd, at y purdeb,
 Ag sydd yn y Bibl mawr.

41. GOF.—Dywed i mi, 'nawr ti wyddost,
 Gwelaist yma ambell bryd,
 Ganu, bloeddio, o orfoledd,
 Chwerthin, curo dwylaw 'nghyd ;
 D'wed a yw yn boddio'r nefoedd,
 Neidio, dawnsio, o lawen fryd,
 Pan mae hyny yn d'od o gariad
 At Iachawdwr mawr y byd ?
42. AT.—Dilyn ol y Bibl santaidd,
 Cai'r llythyren o dy fla'n,
 Mae ei eiriau, mae ei ysbryd,
 Oll yn fywyd, oll yn dân ;
 Anhawdd it' fod yn rhy wresog,
 Dilyn ol ei gamrau E',
 Pan fo gwraidd dy dân yn gariad,
 Pan fo'th ddyben yn ei le.
43. GRAS YW CHWERTHIN, GRAS YW WYLO,
 Grasau ar y ddaiar sydd,
 Yn mynegi fod rhyw wreiddyn
 Pur, a bywyd yn dy ffydd ;
 Neidio, dawnsio, moli, canu,
 Ydynt effaith, fel y clywn
 Gan astudwyr mawrion natur,
 Cariad gwresog oddi mewn.
44. GOF.—Beth feddylir wrth y deg-cant
 O flyneddoedd perffaith lawn,
 Y caiff Satan i'w ei rwymo
 Mewn cadwynau tynion iawn ?
 Pa fath Jubil a fydd hono ?
 A pha amser, a pha ddydd,
 Y dechreuir ei gadwyno,
 Ac y gollyngir ef yn rhydd ?
45. AT.—Bydd yn llonydd, bydd yn ddystaw,
 'R hwn sy'n credu llonydd sydd,
 Cadw ei enaid mewn amynedd,
 Hyd nes gwelo'r boreu ddydd ;
 Digon it' yr hyn 'sgrifenwyd,
 Na chais 'nabod gronyn mwy,

- Dirgel bethau oll o'u chwilio,
Pechoð hollol ydynt hwy.
46. Ni ro'w'd i ti wybod amser,
Hyn fe geidw Duw ei hun,
Cwysel Duwdod nis cyfrenir
Fyth i neb ond Iesu ei hun ;
Bydd di barod, dyna d' alwad,
Ti gai wel'd yr awr a'r pryd
Y cyflawnir pob addewid
Yn y Bibl mawr yn nghyd.
47. GOR.—D'wed pa faint ga's yr angelion
O'r farwolaeth ar y groes ?
Pa ddirgelion maent hwy'n ganfod
Yn nyfnderoedd angeu loes ?
Pa berth'nasau rhwng dwy eglwys ?
P'un yw'r nesaf at y fainc ?
P'un sydd fwyaf cryf ei chariad ?
P'un bereiddiaf fydd ei chainc ?
48. AT.—Pell ac agos nid yw yma,
Llygad cnawd ni wel e Dduw ;
Nefol gymun ni ddealli,
Tra f'ech ar y ddai'r yn byw :
Un yw'r canu, un yw'r cariad,
Dieiddigedd er ei faint ;
Iesu yn unig yw ein gwrthddrych,
Cystal seraphim a saint.
49. Ti gai wel'd pan ddelych yma,
Ryw fyrddiynau maith a mwy
O ddirgelion na ddeallir
Ar y ddai'r mo honynt hwy ;
Oll sy'n newydd uwch yr wybren,
Ac ynfydion oe'nt erio'd
G'nygiodd ddirnad trefn a graddau
Rhwng ysbrydion uwch y rhod.
50. Y mae Watts yn awr yn addef
Mai newyddion sy yma i gyd,
Ac mai rhyfyg ynddo dd'wedodd
Gynt am drefn nefol fyd ;

Y mae synwyr Locke a Newton,
 Er eu meithder, er eu grym,
 A rhesymau manwl Baxter,
 Heddyw wedi myn'd yn ddim.

51. Fe gaiff llyfrau, fe gaiff rheswm,
 Fe gaiff deall cnawd i gyd,
 I'w ei losgi yn y danllwyth
 Fawr ddiwedda'n gryno 'nghyd ;
 Nid oes dim ond ffydd a bery,
 Nid oes arall ddeil y tân ;
 Ac nid oes ond cariad perffaith
 Ag â drwyddo'n iawn yn mla'n.

52. Ac am hyny 'pherthyn i ti
 Ddim ond canu ddydd a nos,
 Ddim ond canu a bendithio
 'R hwn fu farw ar y gro's ;
 Syllu, edrych, a myfyrio,
 O foreuddydd hyd brydnawn,
 A difyru tra fo ana'l,
 Yn yr Iachawdwriaeth lawn.

53. Heb ynholi am ddirgelion,
 Pethau fu neu bethau ddaw,
 Pethau weli cyn pen nemawr
 Oll yn oleu drwyddynt draw,
 Dysgwyl am dy waredigaeth,
 Dysgwyl am gael myn'd yn rhydd,
 Yn y fynyd cau' th lygaid,
 Dyna'r fynyd gwawria'r dydd.

54. Mi ddihunais 'nol i'm *ffansi*
 Gymdeithasu'n llyn â'r ne',
 Yna'm deall a ddychwelodd,
 A'm synwyrâu i'w eu lle ;
 Eiste'r o'wn dan lwyn o *laurel*,
 Tra fu hi yn crwydro draw,
 Ac er cwsg, y pin 'sgrifenu
 Oedd yn chwareu yn fy llaw.